

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ کل کشور

۳۶. محیط زیست و هواشناسی

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۳	بخش محیط زیست
۳-۱	مروری بر منابع بودجه‌ای در بخش محیط زیست طی سال‌های گذشته
۳-۲	بررسی کلیات لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ در بخش محیط زیست
۳-۳	بررسی اعتبارات هزینه‌ای سازمان حفاظت محیط زیست
۳-۴	بررسی اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای سازمان حفاظت محیط زیست
۳-۵	بررسی انطباق احکام برنامه پنجم توسعه با لایحه بودجه سال ۱۳۹۱
۳-۶	نگاهی بر مشکلات موجود در تخصیص اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و هزینه‌ای بخش محیط زیست
۳-۷	بخش هواشناسی
۳-۸	نگاهی مختصر به شرایط اقلیمی کشور
۳-۹	بررسی کلیات لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ در بخش هواشناسی
۳-۱۰	جمع‌بندی
۳-۱۱	پیشنهادها
۳-۱۲	منابع و مآخذ

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ کل کشور ۳۶. محیط زیست و هواشناسی

چکیده

بودجه، برنامه مالی یکساله دولت است و در واقع جریان بودجه‌ریزی متضمن حرکتی فراتر از گردآوری اطلاعات و اعتبارات مربوط به عملیات دولت در سندی مصوب است و فرآیند بررسی و تحلیل کارکردهای مدیریت بخش عمومی، گزینش منابع و انجام هزینه‌ها را نیز در خود دارد. بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ کل کشور در بخش محیط زیست، نشان می‌دهد که میزان اعتبارات این بخش ۲,۳۵۲,۶۹۵ میلیون ریال است که نسبت به سال گذشته از رشد ۳۷ درصدی برخوردار است. این درحالی است که سهم بودجه فصل محیط زیست در بین سایر فصل‌ها (۰/۱۸ درصد کل) علیرغم تغییر رویکردها و اهداف برنامه پنجم توسعه در این بخش، همچنان تقریباً ثابت باقیمانده است. همچنین در این حوزه ۵۲ درصد اعتبارات به عناوینی اختصاص دارد که در شرح وظایف و تکالیف قانونی سازمان محیط زیست قرار دارد. بررسی انطباق لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ با احکام و اهداف برنامه پنجم توسعه کشور بیانگر این موضوع است که این لایحه با اولویت‌ها و معضلات زیست‌محیطی کشور همخوانی چندانی ندارد. لازم به ذکر است افزایش اعتبارات استانی در این بخش، با وجود عدم تخصیص بودجه‌های مصوب استانی در سال‌های گذشته و گنجاندن آن در بخش‌های غیرمرتبط، همچنان به چشم می‌خورد.

همچنین بررسی بودجه سازمان هواشناسی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۱، رشد حدود ۳۰ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۰ را نشان می‌دهد به این ترتیب که از رقم ۴۱۲,۴۳۴ میلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به ۵۳۳,۶۹۵ میلیون ریال در سال ۱۳۹۱ خواهد رسید. لازم به ذکر است که کلیه طرح‌ها در لایحه جهت حفظ یا ارتقای سازمان هواشناسی کشور در حد استانداردهای سازمان هواشناسی جهانی (WMO) در حال اجراست و برای مقابله با پدیده‌های مخربی همچون گردوغبار و ریزگردها، تغییر اقلیم کشور و منطقه، پدیده خشکسالی نیاز به تجهیزات خاص هواشناسی و تهیه مدل‌های مورد نیاز پیش‌بینی و رصد این عوامل و سایر امکانات می‌باشد که با توجه به اهمیت موضوع و نیاز کشور و همچنین عدم موفقیت در این خصوص، لازم است اعتبارات لازم در قالب اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای یا اعتبارات هزینه‌ای دیده شود.

مقدمه

اهمیت و جایگاه پرداختن به بودجه بخش محیط زیست در سال ۱۳۹۱ از چند جنبه اساسی می‌تواند مورد بررسی قرار گیرد. نکته اول این است که آلودگی شدید هوای کلان‌شهرها، خیمه سهمگین ریزگردهای عربی بر آسمان کشور، انباشت آلودگی‌های نفتی و سموم کشاورزی در سواحل دریا و رودخانه‌ها، تداوم تخریب و ویرانی تالاب‌های ایران، وضعیت بغرنج حیات وحش، تخریب جنگل‌های حفاظت شده به‌همراه هزاران مشکل زیست‌محیطی دیگر، وضعیت مدیریت محیط زیست ایران را این سال‌ها اسفبارتر از قبل نشان می‌دهد.

یکی از دلایل روند روبه‌گسترش تخریب محیط زیست در کشور به عدم توجه جدی به مسائل اقتصاد زیست‌محیطی و عدم محاسبه تخریب‌های زیست‌محیطی در سیستم اقتصادی کشور و عدم وجود باور کافی به اهمیت و ضرورت مباحث زیست‌محیطی و در نتیجه ضعف پایبندی به اجرای برنامه‌های توسعه‌ای کشور می‌باشد. زیرا الزامات و ملاحظات زیست‌محیطی در برنامه‌های توسعه و بودجه‌ریزی‌های سالیانه، به‌صورت واقعی ملحوظ و به اجرا در نمی‌آید. به‌طوری‌که به‌دلیل عدم اولویت‌بندی بین اهداف برنامه پنجم توسعه و تأمین اعتبارات، دستیابی به اهداف برنامه را با مشکل مواجه خواهد ساخت.

اما درخصوص هواشناسی، درحال حاضر کشور ما شاهد ظهور پدیده‌های جوی و اقلیمی ازجمله وقوع خشکسالی، سیل، امواج سرمای و یا امواج گرمایی تحت تأثیر رخداد وقایعی است که می‌تواند در مقیاس بسیار بزرگ و در سطح جهانی تحت عنوان سیگنال‌های راه دور اتفاق افتد. آثار خسارت بار خشکسالی در ابعاد مختلف، برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای کشور را دچار رکود نموده و بحران‌های گسترده زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی در نواحی مختلف کشور ایجاد می‌نماید.

طی سال‌های اخیر پدیده خشکسالی در کشور با فراوانی نسبتاً بالا حادث شده و رخداد آن خسارت زیادی به بخش‌های مختلف وارد ساخته است. برای مثال خشکسالی در سال‌های ۱۳۷۸-۱۳۸۱ بیش از هجده استان کشور را دچار بحران آب کرده و سبب سهمیه‌بندی آب در خیلی از استان‌ها و وارد آمدن خسارت زیادی به بخش کشاورزی شد در آن دوره بیشترین شدت خشکسالی و میزان خسارت در استان‌های خراسان، فارس، کرمان و سیستان و بلوچستان روی داد. آخرین دوره رخداد این پدیده در کشور مربوط به خشکسالی شدید سال زراعی ۱۳۸۶-۱۳۸۷ بود که با بروز تنش در بخش آب و کشاورزی خسارات بسیار سنگینی را به منابع آبی و تولیدات کشاورزی و دامپروری حداقل نیمی از کشور به‌ویژه استان‌های جنوبی و جنوب غربی کشور (فارس، بوشهر، خوزستان) وارد نمود و همچنین سبب خشک شدن بخش عمده‌ای از تالاب‌ها و

کاهش شدید تراز آب دریاچه‌ها از جمله دریاچه ارومیه گردید. از طرف دیگر گستردگی زمینه‌های مرتبط با خشکسالی شامل بخش‌های مدیریت منابع آب، بخش کشاورزی و نیز زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی متأثر از آن، اجرای برنامه جامع مدیریت ریسک خشکسالی را نیازمند منابعی فراتر از امکانات و خارج از چارچوب شرح وظایف جاری سازمان هواشناسی کشور می‌نماید.

از طرفی رخداد پدیده‌های ناشی از پیامدهای خشکسالی از قبیل گردوغبار، آلودگی هوا و آتش‌سوزی جنگل‌ها و مراتع کشور در سال جاری طلب می‌کند که در این راستا عنایت ویژه‌ای صورت گیرد.

در این گزارش، در ابتدا با تحلیل اعتبارات قوانین بودجه‌ای سال‌های گذشته در بخش محیط زیست و هواشناسی و بیان چالش‌های موجود آن، به بررسی دقیق این بخش‌ها براساس فصل و برنامه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ پرداخته می‌شود.

۱. بخش محیط زیست

۱-۱. مروری بر منابع بودجه‌ای در بخش محیط زیست طی سال‌های گذشته

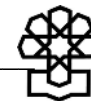
همان‌طور که در جداول و نمودارهای زیر دیده می‌شود، فصل محیط زیست در طی سال‌های گذشته، از لحاظ تخصیص اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای دارای روند نسبتاً ثابتی بوده است و تنها در طی دو سال اخیر دارای رشد نسبتاً مطلوبی بوده است. لازم به ذکر است که در بحث اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی، به دلیل عدم تخصیص بودجه مصوب شده به بخش محیط زیست و گنجاندن آن در بخش‌های غیرمرتبط، به نظر می‌رسد افزایش اعتبارات استانی در این بخش، کمک شایانی به این بخش نخواهد کرد.

۱-۲. بررسی کلیات لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ در بخش محیط زیست

لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ دارای ۲۲ فصل است. فصل محیط زیست در این لایحه دارای ۸ برنامه و ۱۴ طرح می‌باشد (فصل محیط زیست دارای برنامه‌های حفاظت از طبیعت و تنوع زیستی، مدیریت آلاینده‌ها و پسماندها، ساختمان‌ها و تجهیزات، حفاظت از زیست‌بوم‌ها و گونه‌های خشکی، ارتقای فرهنگ و اخلاق زیستی، حفاظت و بهره‌برداری از زیست‌بوم‌ها و گونه‌های آب‌های داخلی و دریایی، برنامه ساماندهی سواحل و طرح‌های شنا می‌باشد). در لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ میزان کل اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای این فصل ۲,۳۵۲,۶۹۵ میلیون ریال پیش‌بینی شده است این

اعتبار ۰/۱۸ درصد از کل بودجه فصول مختلف بودجه‌ای (در میان ۲۱ فصول بودجه‌ای) را به خود اختصاص داده است و بودجه این فصل نسبت به سال گذشته ۳۷ درصد افزایش داشته است. لکن سهم بودجه این فصل نسبت به کل فصول بودجه‌ای در سال گذشته نسبتاً ثابت بوده است. در بخش محیط زیست به دلیل عدم توجه جدی به امور حفاظتی و توسعه پایدار (در طی چند سال گذشته) در طی سال‌های اخیر به منظور جلوگیری از تخریب و حفاظت، بیشترین اعتبارات فصل محیط زیست متعلق به پروژه‌های عمرانی است، به طوری که میزان اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (۱,۴۴۴,۰۵۳ میلیون ریال) ۶۱ درصد از کل اعتبارات فصل محیط زیست را به خود اختصاص می‌دهد و تنها ۳۹ درصد از اعتبارات متعلق به اعتبارات هزینه‌ای (۹۰۸,۶۴۳ میلیون ریال) است (جداول ۱ تا ۳).

لازم به ذکر است که میزان کل اعتبارات سازمان حفاظت محیط زیست با رشد ۶۹/۲۷ درصدی از ۷۱۹,۲۴۱ میلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به ۱,۲۱۷,۴۷۳ میلیون ریال در سال ۱۳۹۱ رسیده است.

جدول ۱. مقایسه اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برحسب امور و فصل در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ (ارقام به میلیون ریال)

ردیف	عنوان فصل	مصارف						سهم جمع کل اعتبارات	
		هزینه‌های عمومی و اختصاصی		اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای		جمع کل			
		قانون بودجه سال ۱۳۹۰	لایحه بودجه سال ۱۳۹۱	قانون بودجه سال ۱۳۹۰	لایحه بودجه سال ۱۳۹۱	قانون بودجه سال ۱۳۹۰	لایحه بودجه سال ۱۳۹۱		
۱	قانونگذاری	۱,۶۹۴,۴۸۳	۱,۸۹۷,۵۸۷	۲,۰۱۳,۷۹۴	۴۷۲,۶۰۰	۳,۷۰۸,۲۷۷	۲,۳۷۰,۱۸۷	۰/۳۶	۰/۱۸
۲	اداره امور عمومی	۱۱,۸۴۷,۰۳۳	۱۵,۰۵۸,۰۰۰	۵,۱۰۰,۵۲۳	۴,۴۴۶,۹۸۰	۱۶,۹۴۷,۵۵۶	۱۹,۵۰۴,۹۸۰	۱/۶۵	۱/۴۸
۳	امور قضایی	۲۰,۷۵۲,۶۸۹	۲۶,۱۴۳,۳۹۵	۴,۰۹۲,۷۳۸	۵,۶۶۵,۹۴۶	۲۴,۸۴۵,۴۲۷	۳۱,۸۰۹,۳۴۱	۲/۴۱	۲/۴۱
۴	خدمات مالی، فنی، مدیریت و برنامه‌ریزی	۱۳,۴۶۱,۹۲۷	۱۵,۴۳۶,۸۱۵	۲,۱۱۷,۶۹۴	۳,۳۹۲,۳۸۷	۱۵,۵۷۹,۶۲۱	۱۸,۸۲۹,۲۰۲	۱/۵۱	۱/۴۳
۵	توسعه علوم و فناوری	۱۳,۴۸۸,۳۰۹	۱۵,۷۸۵,۰۴۷	۱,۵۹۷,۹۰۵	۲,۵۴۸,۸۸۵	۱۵,۰۸۶,۲۱۴	۱۸,۳۳۳,۹۳۲	۱/۴۷	۱/۳۹
۶	دفاع	۱۵۷,۶۷۹,۸۷۹	۲۰۹,۶۸۲,۹۴۸	۲,۲۸۸,۸۰۸	۵,۳۰۹,۱۱۲	۱۵۹,۹۶۸,۶۸۷	۲۱۴,۹۹۲,۰۶۰	۱۵/۵۵	۱۶/۲۸
۷	نظم و امنیت عمومی	۳۴,۲۲۸,۰۰۰	۴۱,۲۴۷,۶۸۴	۲,۱۵۶,۶۲۵	۳,۷۲۴,۴۶۹	۳۶,۳۸۴,۶۲۵	۴۴,۹۷۲,۱۵۳	۳/۵۴	۳/۴۱
۸	آموزش	۱۶۲,۹۱۷,۱۶۵	۲۰۲,۲۲۱,۳۱۰	۲۳,۱۹۶,۳۰۱	۳۰,۵۵۰,۹۰۷	۱۸۶,۱۱۳,۴۶۶	۲۳۲,۷۷۲,۲۱۷	۱۸/۰۹	۱۷/۶۳
۹	فرهنگ و هنر، رسانه‌های جمعی و گردشگری	۲۵,۱۲۸,۸۶۹	۳۱,۹۱۷,۹۹۰	۸۸,۰۳۰,۹۲۸	۱۵,۳۹۴,۲۶۲	۳۳,۹۳۲,۷۹۷	۴۷,۳۱۲,۲۵۲	۳/۳۰	۳/۵۸
۱۰	بهداشت و سلامت	۸۶,۹۳۴,۸۳۱	۱۲۷,۹۲۰,۹۴۹	۷,۹۱۰,۰۲۱	۱۲,۵۱۲,۳۱۱	۹۴,۸۴۲,۸۵۲	۱۴۰,۴۳۳,۲۶۰	۹/۲۲	۱۰/۶۳
۱۱	رفاه و تأمین اجتماعی	۲۴۴,۷۱۶,۴۷۶	۳۰۱,۸۳۸,۴۹۳	۱,۰۴۸,۸۱۳	۳,۰۸۰,۷۰۶	۲۴۵,۷۶۵,۲۸۹	۳۰۴,۹۱۹,۱۹۹	۲۳/۸۹	۲۳/۰۹
۱۲	تربیت بدنی	۲,۴۹۱,۱۶۲	۲,۹۳۶,۴۴۸	۵,۵۹۴,۱۹۸	۷,۹۶۵,۵۳۸	۸,۰۸۵,۳۶۰	۱۰,۹۰۱,۹۸۶	۰/۷۹	۰/۸۳
۱۳	آموزش فنی و حرفه‌ای	.	.	.	.	.	.	۰/۰۰	۰/۰۰
۱۴	کشاورزی و منابع طبیعی	۱۳,۳۷۲,۷۷۸	۱۴,۷۸۰,۲۷۷	۱۲,۷۲۵,۴۷۰	۱۶,۶۲۵,۹۲۵	۲۶,۰۹۸,۲۴۸	۳۱,۴۰۶,۲۰۲	۲/۵۴	۲/۳۸
۱۵	منابع آب	۵,۳۶۰	۴,۵۲۸	۴۲,۳۵۶,۹۳۳	۴۹,۳۵۵,۰۱۱	۴۲,۳۶۲,۲۹۳	۴۹,۳۵۹,۵۳۹	۴/۱۲	۳/۷۴
۱۶	صنعت و معدن	۱,۴۰۴,۷۴۷	۱,۸۳۱,۳۴۱	۶,۳۱۹,۰۱۸	۹,۹۶۵,۷۴۹	۷,۷۲۳,۷۶۵	۱۱,۷۹۷,۰۹۰	۰/۷۵	۰/۸۹
۱۷	محیط زیست	۸۰۲,۷۰۶	۹۰۸,۶۴۲	۹۱۰,۶۰۴	۱,۴۴۴,۰۵۳	۱,۷۱۳,۳۱۰	۲,۳۵۲,۶۹۵	۰/۱۷	۰/۱۸
۱۸	بازرگانی و تعاون	۳,۱۶۵,۵۰۹	۳,۰۶۴,۸۵۱	۲,۰۰۷,۱۴۱	۲,۵۳۱,۵۱۶	۵,۱۷۲,۶۵۰	۵,۵۹۶,۳۶۷	۰/۵۰	۰/۴۲
۱۹	انرژی	۶۴۳,۵۱۶	۷۵۷,۳۳۲	۱۲,۷۴۰,۲۰۳	۱۶,۰۶۶,۰۳۵	۱۳,۳۸۳,۷۱۹	۱۶,۸۲۳,۳۶۷	۱/۳۰	۱/۲۷
۲۰	حمل و نقل	۱,۹۷۲,۴۷۹	۲,۱۱۱,۵۱۶	۵۲,۳۱۱,۴۵۹	۶۳,۳۷۳,۴۹۸	۵۴,۲۸۳,۹۳۸	۶۵,۴۸۵,۰۱۴	۵/۲۸	۴/۹۶
۲۱	ارتباطات و فناوری اطلاعات	۶۵۰,۲۹۱	۶۲۰,۱۱۱	۳۴۸,۷۶۹	۳,۵۶۳,۰۱۴	۹۹۹,۰۶۰	۴,۱۸۳,۱۲۵	۰/۱۰	۰/۳۲
۲۲	مسکن و عمران شهری، روستایی و عشایری	۱,۰۹۶,۳۵۹	۱,۵۳۹,۰۴۷	۳۴,۸۰۵,۴۲۶	۴۴,۹۳۲,۷۱۵	۳۵,۹۰۱,۷۸۵	۴۶,۴۷۱,۷۶۲	۳/۴۹	۳/۵۲
	جمع کل	۷۹۸,۴۵۴,۵۶۸	۱,۰۰۱۷,۷۰۴,۳۱۱	۲۳۰,۴۴۶,۳۷۱	۳۰۲,۹۲۱,۶۱۹	۱,۰۲۸,۹۰۰,۹۳۹	۱,۳۲۰,۶۲,۹۳۰	۱۰۰/۰۰	۱۰۰/۰۰

مأخذ: لایحه پیشنهادی بودجه سال ۱۳۹۱.

جدول ۲. مقایسه اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بخش محیط زیست برحسب برنامه

(ارقام به میلیون ریال)

ردیف	عنوان	مصارف				جمع کل		درصد تغییرات لایحه سال ۱۳۹۱ نسبت به قانون سال ۱۳۹۰
		تملك دارایی‌های سرمایه‌ای		هزینه‌های عمومی و اختصاصی		جمع کل		
		قانون بودجه سال ۱۳۹۰	لایحه بودجه سال ۱۳۹۱	قانون بودجه سال ۱۳۹۰	لایحه بودجه سال ۱۳۹۱	قانون بودجه سال ۱۳۹۰	لایحه بودجه سال ۱۳۹۱	
۱	برنامه حفاظت از طبیعت و تنوع زیستی	۰	۰	۵۲۵,۳۶۹	۹۶۷,۱۲۸	۹۶۷,۱۲۸	۵۲۵,۳۶۹	۸۴/۰۹
۲	برنامه حفاظت از زیست‌بوم‌ها و گونه‌های خشکی	۵۰۷,۵۲۶	۰	۰	۰	۴۵۳,۳۰۳	۴۵۳,۳۰۳	۱۱/۹۶
۳	برنامه ارتقای فرهنگ و اخلاق محیط	۹۴,۳۲۳	۰	۰	۰	۸۰,۸۸۸	۸۰,۸۸۸	۱۶/۶۱
۴	برنامه مدیریت آلاینده‌ها و پسماندها	۱۷۸,۳۵۲	۲۱۴,۹۹۱	۲۳۳,۷۹۱	۰	۱۶۴,۶۶۸	۳۷۹,۶۵۹	۸/۵۶
۵	برنامه حفاظت و بهره‌برداری از زیست‌بوم‌ها و گونه‌های آب‌های داخلی و دریایی	۹۸,۹۴۱	۹۸,۹۴۱	۰	۰	۹۸,۹۴۱	۹۸,۹۴۱	۱۹/۵۳
۶	برنامه پرداخت دیون و بازخرید کارکنان	۰	۰	۴,۹۰۶	۰	۴,۹۰۶	۴,۹۰۶	۵/۶۱
۷	برنامه ساختمان‌ها و تجهیزات	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۲/۸۴
۸	برنامه ساماندهی سواحل و طرح‌های شنا	۰	۰	۰	۰	۰	۰	-
	مجموع	۹۰۸,۶۴۲	۸۴۴,۲۰۷	۱,۴۴۴,۰۵۳	۱,۷۱۳,۳۱۰	۲,۳۵۲,۶۹۵	۲,۳۵۲,۶۹۵	۳۷/۳۲

مأخذ: همان.

اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ فقط متعلق به سه برنامه حفاظت از طبیعت و تنوع زیستی، مدیریت آلاینده‌ها و پسماندها و برنامه ساختمان‌ها و تجهیزات است و برای سایر برنامه‌ها اعتباری منظور نشده است. برنامه ساماندهی سواحل و طرح‌های شنا در لایحه پیشنهادی سال ۱۳۹۱ به ردیف‌های بودجه هزینه‌ای اضافه شده است. برنامه حفاظت از طبیعت و تنوع زیستی کشور در سال گذشته دارای هفت طرح (بررسی و حفاظت محیط زیست دریایی، ایجاد پارک طبیعت تهران، ایجاد موزه تاریخ طبیعی، تجهیز و ساماندهی محیط زیست کشور، بررسی و حفاظت زیست‌بوم‌های خشکی و آب‌های داخلی، حفاظت از تنوع زیستی کشور، احیای زیست‌بوم‌ها و زیستگاه‌های خسارت‌دیده) بوده است و در لایحه پیشنهادی در سال ۱۳۹۱ تعداد طرح‌های این برنامه به ۱۱ عدد رسیده است، مجموع اعتبارات تملک دارایی‌های این برنامه در

لایحه پیشنهادی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۰، حدوداً ۸۵ درصد افزایش یافته است و ۶۶ درصد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای فصل محیط زیست لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ را به خود اختصاص داده است. طرح‌های اضافه شده در این برنامه شامل طرح‌های تدوین و اجرای طرح‌های توجیهی - تفصیلی مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست، حفاظت و احیای گونه‌های جانوری با تأکید بر گونه‌های در معرض خطر تهدید و انقراض کشور، حفاظت و احیای تالاب‌های در معرض خطر کشور، ایجاد نظام جامع آمار و اطلاعات زیست‌محیطی کشور، تدوین برنامه آموزشی، تحقیقاتی و پیام‌رسانی زیست‌محیطی هستند. برنامه مدیریت آلاینده‌ها و پسماندها نیز دارای پنج طرح است و شامل مدیریت پسماندها، ایجاد سیستم فراگیر پایش محیط زیست، بررسی و حفاظت محیط زیست انسانی، ارزش اقتصادی منابع محیط زیستی، ایجاد سیستم کنترل و پایش آلودگی هوا می‌باشد. این امر درحالی است که در سال ۱۳۹۰ تعداد طرح‌های این برنامه ۶ عدد بوده است و برای طرح‌های جامع کاهش آلودگی هوای شهر تهران و کاهش مصرف بنزین و نفت‌گاز برای حفظ محیط زیست بهینه‌سازی مصرف انرژی نیز ردیف‌های بودجه‌ای اختصاص یافته بود و مجموع اعتبارات این برنامه ۸/۵۶ درصد نسبت به سال ۱۳۹۰ افزایش یافته است و برنامه ساختمان‌ها و تجهیزات نیز دارای یک طرح می‌باشد و ۴۲/۸۲ درصد رشد در لایحه پیشنهادی در اعتبارات این برنامه پیش‌بینی شده است. مجموع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در بخش محیط زیست در لایحه بودجه سال ۱۳۹۱، ۱,۴۴۴,۰۵۳ میلیون ریال پیش‌بینی شده است و این میزان اعتبار ۷۱ درصد نسبت به سال ۱۳۹۰ افزایش یافته است.

جدول ۳. مقایسه بودجه سازمان حفاظت محیط زیست در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱

ردیف	سال	هزینه			تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	تملك دارایی‌های مالی	جمع	درصد تغییرات بودجه سازمان نسبت به سال ۱۳۹۰
		هزینه عمومی	اختصاصی	جمع				
۱	۱۳۹۰	۲۱۰,۱۳۲	۰	۲۱۰,۱۳۲	۰	۷۱۹,۲۴۱	۶۹/۲۷	
۲	۱۳۹۱	۲۲۷,۷۵۷	۰	۲۲۷,۷۵۷	۰	۱,۲۱۷,۴۷۳	۳	

مأخذ: همان.

۱-۳. بررسی اعتبارات هزینه‌ای سازمان حفاظت محیط زیست

در بخش اعتبارات هزینه‌ای با توجه به سیاست کلی در اجرای بودجه‌ریزی انقباضی، برای بودجه جاری دستگاه‌ها نخستین بار پس از برنامه‌های سوم و چهارم، ردیف متفرقه تحت عنوان نظارت بر کاهش جرائم و خسارات زیست‌محیطی کشور با ماهیت درآمد - هزینه جهت ساماندهی و مدیریت

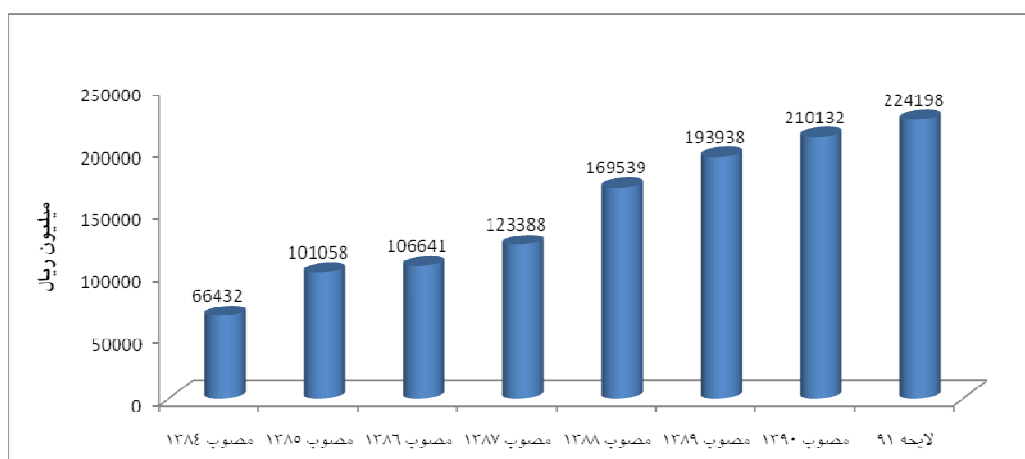
درآمدهای سازمان به اعتبار ۲۰ میلیارد ریال تعیین شد که این مهم سبب بهبود منابع اعتباری سازمان و امکان جذب و هزینه مطلوب درآمدهای سازمان در سال آتی می‌گردد.

جدول ۴. اعتبارات بودجه هزینه‌ای ملی سال ۱۳۸۴ لغایت سال ۱۳۹۱

(ارقام به میلیون ریال)

عنوان	مصوب سال ۱۳۸۴	مصوب سال ۱۳۸۵	مصوب سال ۱۳۸۶	مصوب سال ۱۳۸۷	مصوب سال ۱۳۸۸	مصوب سال ۱۳۸۹	مصوب سال ۱۳۹۰	لایحه سال ۱۳۹۱
اعتبارات هزینه‌ای - ملی	۶۶,۴۳۲	۱۰۱,۰۵۸	۱۰۶,۶۴۱	۱۲۳,۳۸۸	۱۶۹,۵۳۹	۱۹۳,۹۳۸	۲۱۰,۱۳۲	۲۲۴,۱۹۸

نمودار ۱. اعتبارات بودجه هزینه‌ای ملی از سال ۱۳۸۴ لغایت ۱۳۹۱

۴-۱. بررسی اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای سازمان حفاظت محیط زیست

پس از ابلاغ برنامه پنجم توسعه در سال ۱۳۹۰ (به‌عنوان سال پایه) اعتبارات جهت اجرای وظایف سازمان مدیریت و احصا گردید، اما وجود مشکلاتی نظیر عدم تطبیق عناوین طرح‌ها و پروژه‌ها با اهداف برنامه سبب شد تا جهت اجرای وظایفی مانند آموزش و ارتقای فرهنگ زیست‌محیطی (بند «الف» ماده (۱۸۹))، ایجاد نظام جامع آمار و اطلاعات زیست‌محیطی (بند «ب» ماده (۱۸۹)) و... برای نخستین بار بعد از برنامه سوم توسعه ۶ طرح جدید نظیر تدوین برنامه آموزشی، تحقیقاتی و پیام‌رسانی زیست‌محیطی، ایجاد نظام جامع آمار و اطلاعات زیست‌محیطی کشور، حفاظت و احیای تالاب‌های منتخب در معرض خطر کشور، حفاظت و احیای گونه‌های جانوری با تأکید بر گونه‌های در معرض خطر تهدید و انقراض کشور تدوین و اجرای طرح‌های توجیهی - تفصیلی مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان به طرح‌های سازمان افزوده گردد.

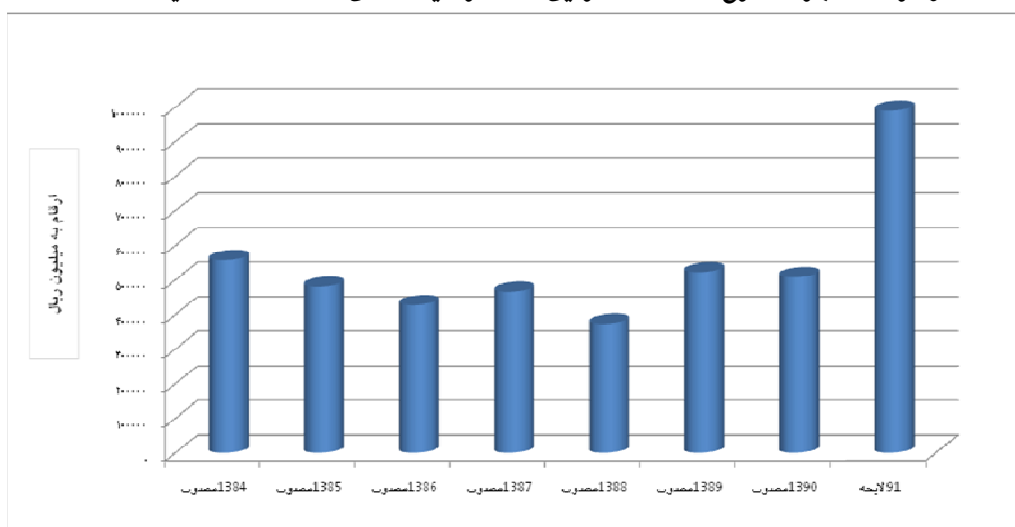

جدول ۵. اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی - سال ۱۳۸۴ لغایت سال ۱۳۹۱

(ارقام به میلیون ریال)

عنوان	مصوب سال ۱۳۸۴	مصوب سال ۱۳۸۵	مصوب سال ۱۳۸۶	مصوب سال ۱۳۸۷	مصوب سال ۱۳۸۸	مصوب سال ۱۳۸۹	مصوب سال ۱۳۹۰	لایحه سال ۱۳۹۱
اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای - ملی	۵۵۷,۶۵۷	۴۸۱,۵۵۷	۴۲۸,۴۰۰	۴۶۶,۰۰۰	۳۷۴,۰۴۷	۵۲۲,۳۸۹	۵۰۹,۱۰۹	۹۸۹,۷۱۶

نمودار ۲. اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی - سال ۱۳۸۴ لغایت سال ۱۳۹۱

۵-۱. بررسی انطباق احکام برنامه پنجم توسعه با لایحه بودجه سال ۱۳۹۱

- بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ نشان می‌دهد که نحوه تخصیص اعتبارات به طرح‌ها و برنامه‌های بخش محیط زیست، کاملاً شبیه به قانون بودجه سال گذشته است و تمامی برنامه‌ها و طرح‌های ارائه شده در فصل محیط زیست مانند بودجه قانون سال ۱۳۹۰ دارای انطباق مناسب با اولویت‌های زیست‌محیطی و معضلات و چالش‌های زیست‌محیطی نمی‌باشد.

- انطباق مواد قانون برنامه پنجم توسعه با لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ نشان می‌دهد که به دلیل ابهاماتی که در ردیف بودجه‌ای برنامه‌های تملک و دارایی‌های سرمایه‌ای اعم از برنامه حفاظت از طبیعت و تنوع زیستی کشور و برنامه مدیریت آلاینده‌ها و پسماندها وجود دارد، بسیاری از طرح‌ها و اهدافی که در قانون برنامه پنجم توسعه دیده شده بود، در این لایحه جایگاه مشخص و روشنی را دارا نیست. از جمله این طرح‌ها می‌توان به طرح مدیریت جامع حیات وحش، بررسی و حفاظت محیط زیست دریای خزر، بررسی و حفاظت محیط زیست خلیج فارس و دریای عمان و طرح جامع آب و خاک اشاره کرد. همچنین این مشکل برای طرح‌های مهمی مانند اجرای برنامه ملی مبارزه با

گردوغبار، توانمندسازی نظام ارزیابی آثار زیست‌محیطی کشور، طرح جامع مدیریت کیفیت‌ها، توسعه و کاربرد فناوری‌های نوین برای حفاظت از محیط زیست و ایجاد نظام پایداری محیطی کشور در برنامه بودجه‌ای مدیریت آلاینده‌ها و پسماندها نیز دیده می‌شود.

- نگاهی به فصل محیط زیست (که دارای اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای می‌باشند) نشان می‌دهد که برخی از برنامه‌های مرتبط با این فصل از ۲۰ سال گذشته شروع شده و در طی این سال‌ها نیز نتیجه متناسب با بودجه اختصاص‌یافته برای این طرح‌ها حاصل نشده است. توجه به این نکته نشان می‌دهد که بسیاری از اعتبارات در این بخش بدون برنامه‌ریزی و مدیریت مناسب به هدر رفته است. به‌عنوان مثال می‌توان طرح ایجاد پارک طبیعت تهران (از سال ۱۳۶۹) تجهیز و ساماندهی محیط زیست کشور (از سال ۱۳۶۹)، بررسی و حفاظت محیط زیست انسانی (از سال ۱۳۶۹) و ایجاد سیستم فراگیر پایش محیط زیست (از سال ۱۳۷۷) را ذکر کرد. همچنین لازم به‌ذکر است که بسیاری از طرح‌ها ردیف‌های بودجه‌ای آنها در لایحه پیشنهادی سال ۱۳۹۱ بدون رسیدن به نتیجه حذف شده‌اند (ایجاد موزه تاریخ طبیعی (از سال ۱۳۶۹)).

- کاهش آلودگی هوای کلانشهرهای کشور باید در اولویت برنامه مدیریت آلاینده‌ها و پسماندها قرار گیرد. بررسی‌های صورت گرفته نشان می‌دهد که برخی کلانشهرهای کشور دارای آلودگی بسیار بالاتری از حد مجاز استانداردهای جهانی هستند؛ به‌عنوان مثال طی سال ۱۳۸۷، آلودگی هوا در شهرهای تهران، اهواز، تبریز، اصفهان، مشهد، شیراز و اراک به‌ترتیب به میزان ۶۱، ۱۲۱، ۳۱، ۱۵۸، ۶۳، ۲۴۷ و ۱۳۱ روز، از حد مجاز و استاندارد خارج شده است. درحالی که برطبق استانداردهای جهانی، آلودگی هوای هر شهر فقط یکبار در سال می‌تواند از حد مجاز فراتر رود. بنابراین این‌گونه می‌توان نتیجه‌گیری کرد که یکی از مهمترین مشکلات زیست‌محیطی کلانشهرهای مذکور، آلودگی هواست. آخرین برآورد بانک جهانی نشان می‌دهد که خسارات سالیانه آلودگی هوا در ایران ۱۴ هزار میلیارد ریال معادل ۱/۶ درصد تولید ناخالص داخلی است، خسارت مرگ‌ومیر ناشی از آلودگی هوای شهری سالیانه ۶۴۰ میلیون دلار معادل ۵ هزار میلیارد ریال یعنی ۰/۵۷ درصد است.^۱ همچنین نشانه‌های بیماری ناشی از آلودگی هوای شهری ۵۲۰ میلیون دلار معادل ۴ هزار میلیارد ریال و ۰/۴۶ درصد از تولید ناخالص داخلی در سال است. بر پایه این گزارش، بیماری‌های ناشی از آلودگی هوای شهری نیز سالیانه ۲۶۰ میلیون دلار معادل ۲ هزار میلیارد ریال و ۰/۲۳ درصد از تولید ناخالص ملی به اقتصاد ایران خسارت وارد می‌کند. ازسوی دیگر هزینه آموزش در این زمینه ۲۵ میلیون دلار معادل ۲۰۰ میلیارد ریال و ۰/۰۲ درصد از تولید ناخالص

1. Rural Development Water and Environment Department Middle East and North African Region the World Bank, 2005.

داخلی و خسارات ناشی از آلودگی هوای شهری به مراکز تفریحی ۵۰ میلیون دلار معادل ۳۹۰ میلیارد ریال و ۰/۰۴ درصد تولید ناخالص داخلی است.^۱ لکن در لایحه پیشنهادی بودجه سال ۱۳۹۱ اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تنها برای سیستم کنترل و پایش آلودگی هوا اختصاص داده شده است و هیچ‌گونه بودجه‌ای جهت کاهش آلودگی هوا برای کلانشهرها به صورت اختصاصی ارائه نشده است. همچنین لازم به ذکر است که در این لایحه پیشنهادی نه تنها برای کاهش آلودگی هوا ردیف بودجه‌ای اختصاص داده نشده است، بلکه تنها بعد از قانون برنامه چهارم توسعه، دولت در این بودجه تنها عزم برای ایجاد سیستم کنترل و پایش آلودگی هوا دارد.

- یکی از نکات بسیار مهم این است که در این لایحه هیچ‌گونه اولویت‌بندی نسبت به اهداف و بحران‌های پیش روی بخش و سازمان متولی وجود ندارد. این درحالی است که اولویت‌های بخش محیط زیست کشور در سال آتی به ترتیب عبارتند از:

- مدیریت پدیده گردوغبار،
- اجرای طرح کاهش آلودگی هوای هفت شهر آلوده کشور (تهران، اصفهان، مشهد، تبریز، اراک، کرج و اهواز)،
- پایش واحدهای صنعتی (پایش و ارزیابی لحظه‌ای on line صنایع کشور)،
- ارزیابی توان اکولوژیکی محیطی در استان‌های سراسر کشور براساس طرح آمایش سرزمین،
- ارتقای استاندارد مصرف سوخت خودروهای تولیدی کشور براساس توافقات انجام شده با وزارت صنایع و معادن در راستای بهینه‌سازی مصرف انرژی،
- ارتقای سطح مناطق تحت مدیریت با هدف دستیابی به اهداف حفاظت مطابق با استانداردهای موجود،
- اجرای مدیریت پسماندها با همکاری سایر دستگاه‌های اجرایی ذیربط،
- طرح پایش لحظه‌ای (on line) آلودگی سواحل و دریا،
- بررسی و تعیین حریم زیست‌محیطی نواحی ساحلی کشور.

۶-۱. نگاهی بر مشکلات موجود در تخصیص اعتبار طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و هزینه‌ای بخش محیط زیست

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که پیامدهای اصلی عدم تعیین و تخصیص اعتبارات لازم در این بخش عبارتند از:

۱. وقفه در اجرای مصوبات استانی هیئت دولت،
۲. تأخیر در پرداخت و تصفیه حساب قراردادهای طرح‌ها و متقبل شدن هزینه تعدیل قراردادهای،
۳. تأخیر در پرداخت دیون معوقه،
۴. افزایش هزینه‌های زیان‌آور در بخش پروژه‌های عمرانی و متوقف شدن امکانات حفاظتی، پرداخت‌های پرسنلی و پرداخت تعهدات، با توجه به افزایش هزینه‌های سازمان ناشی از هدفمند شدن یارانه‌ها در سال ۱۳۸۹، از سوی دیگر عدم تخصیص اعتبار مورد نیاز،
۵. عدم تخصیص اعتبار کافی به‌منظور پیشگیری از عواقب خشکسالی در محیط زیست استان‌های آسیب‌دیده (با عنایت به اینکه در سال‌های گذشته این اعتبار ردیف بودجه‌ای در اعتبارات طرح‌ها داشته است)،
۶. متوقف ماندن فعالیت طرح‌ها و عدم دسترسی به اهداف طرح با توجه به عدم تأمین اعتبار مورد نیاز به‌منظور تجهیز ساختار حفاظتی محیط زیست و رشد امکانات و تجهیزات اجرایی، بازسازی و ترمیم ساختمان‌های ملکی، خودروهای گشت زیست‌محیطی شهری و منطقه‌ای و تجهیزات نرم‌افزاری و سخت‌افزاری، که می‌توان مصادیق آن را در بحث آلودگی هوای کلانشهرها و تأثیر آن بر سلامتی آحاد جامعه (مطابق مواد ۱۹۲) و (۱۹۳) قانون برنامه پنجم جهت اجرای وظایف و امور محوله به سازمان حفاظت محیط زیست در راستای کاهش و حذف آلاینده‌ها، علاوه بر عزم ملی نیازمند تأمین اعتبار متناسب با انجام اموری از قبیل جایگزینی موتورسیکلت، خودرو و مینی‌بوس‌ها می‌باشد) ذکر کرد.

۲. بخش هواشناسی

هدف این بخش تلاش برای آشکارسازی نقاط قوت و ضعف بودجه‌ریزی برنامه‌ها و سازمان مرتبط با بخش هواشناسی در کشور است تا با ارائه تصویر مناسب از وضعیت فعلی، به تصمیم‌گیران و مدیران ذیربط در جهت کاهش و رفع مشکلات این بخش کمک شود. در این بخش، ابتدا شرایط اقلیمی و چالش‌های حال حاضر روبرو در زمینه هواشناسی و تغییر اقلیم تبیین می‌گردد. سپس به معرفی و نقش سازمان متولی حوزه هواشناسی و مباحث پیرامون آن به اختصار اشاره می‌شود. در ادامه بودجه‌ریزی سازمان هواشناسی مورد بررسی و بحث قرار خواهد گرفت.

۲-۱. نگاهی مختصر به شرایط اقلیمی کشور

براساس مطالعات صورت گرفته در ارتباط با چالش‌های اقلیمی کشور، متأسفانه از اوایل قرن بیستم به بعد تقریباً در دوسوم کشور روند بارش منفی بوده است. منطقه جنوب شرق کشور، به‌عنوان منطقه‌ای که یکی از طولانی‌ترین خشکسالی‌ها را طی ۱۵ سال اخیر تجربه کرده است. روند منفی تداوم دوره ترسالی در قسمت اعظم کشور (از جمله یک‌سوم جنوبی آن) حاکم است. می‌توان گفت در دهه اخیر کل کشور ایران درگیر پدیده خشکسالی بوده است که این شرایط موجب افت حجم ذخایر آب‌های زیرزمین و افت پوسته زمین و به‌دنبال آن کاهش نگهداری ظرفیت‌های نگهداری آب‌های زیرزمینی شده است. علاوه بر آن نسبت به بارش‌های جامد به کل بارش در تمامی نقاط کشور کاهش یافته است که تبعات آن عدم امکان تغذیه تدریجی سفره‌های آب‌های زیرزمینی از منابع برفی شده است و عمده ذخیره‌سازی سدها از بارش‌های رگباری و سیل‌آسا شده است. همچنین در سال‌های اخیر توفان‌های گردوخاک که زمانی فقط محدود به جنوب شرق کشورمان در مرز ایران و پاکستان (زابل) بود، هم‌اکنون بخش وسیعی از غرب کشورمان را گرفته است که بنا به نظر متخصصان عمدتاً ناشی از کاهش رواناب و رطوبت سطحی در کشورهای واقع در غرب ایران است.

از سوی دیگر، مطالعات مربوط به تغییر اقلیم که در مرکز ملی اقلیم کشور و براساس مدلسازی‌های دینامیکی انجام شده است نشان می‌دهند که مهمترین مشخصه اقلیم آینده ایران افزایش پدیده‌های حدی اقلیمی مانند خشکسالی، سیل، تگرگ، توفان‌های گردوخاک و بارش‌های سیل‌آسا می‌باشد. این وضعیت ضمن اینکه هزینه‌های مربوط به حوادث غیرمترقبه را افزایش می‌دهد، میزان اعتمادپذیری به بودجه‌ریزی‌های سالیانه را نیز کاهش می‌دهد، زیرا وقوع یک بلیه غیرمترقبه می‌تواند حجم عظیمی از بودجه را برای بازسازی و یا کاهش آثار آن به سوی خود جلب نماید.

این موضوع، لزوم بهینه‌سازی شبکه‌های دیدبانی برای تکمیل داده‌های مورد نیاز کاربران، استفاده از ابزارهای نوین برای تجزیه و تحلیل‌ها و مدلسازی‌های اقلیمی، توجه کافی به اهمیت مدیریت ریسک هواشناسی و تغییر اقلیم در برنامه‌های کلان کشور برای توسعه پایدار را می‌طلبد. سازمان هواشناسی کشور به‌عنوان متولی اصلی تحقیق و شناخت کامل اتمسفر و کلیه پدیده‌های جوی، تنظیم و تجزیه و تحلیل اطلاعات و آمارهای هواشناسی و ارائه و کشف نتایج حاصله به‌منظور کمک به برنامه‌ریزی، پیشرفت و افزایش بازدهی مؤثر در فعالیت‌های کشاورزی، آب، تأمین انرژی، سلامتی و بهبود ارتباطات هوایی، دریایی و زمینی و مطالعات محیط زیست و...

شناخته می‌شود. این سازمان دارای طرح‌ها و اولویت‌های پژوهشی در بخش‌ها و حوزه‌های مختلف زیر است:

بخش انرژی: حوزه تولید انرژی‌های تجدیدپذیر با بهره‌گیری از خصوصیات فیزیکی هوا، زمین و دریا،

بخش حمل‌ونقل: حوزه حفظ ایمنی حمل‌ونقل با استفاده از پیش‌آگاهی‌های جوی،

بخش عمران: حوزه ساخت‌وساز بهینه با استفاده از دانش هواشناسی،

بخش کشاورزی، غذا و منابع طبیعی: حوزه توسعه پایدار با استفاده از پیش‌آگاهی‌های جوی،

بخش صنایع و معادن: حوزه تأثیر متقابل صنعت ملی و دانش هواشناسی در بهبود اقتصادی کشور،

بخش دفاع و امنیت ملی: حوزه افزایش توان دفاعی با آگاهی از خصوصیات فیزیکی هوا و دریا و پیش‌آگاهی‌های هواشناسی،

بخش فرهنگ و اجتماع: حوزه هواشناسی در خدمت عامه،

بخش مدیریت، اقتصاد و بازرگانی: حوزه هواشناسی و مدیریت کلان کشور،

بخش سلامت و رفاه: حوزه بهبود سلامت و افزایش رفاه با استفاده از علوم کاربردی هواشناسی،

بررسی بالا، نقش این سازمان در پیشبرد اهداف کشور در زمینه‌های مختلف را به خوبی

آشکار می‌سازد. لذا توجه برنامه‌ریزان و مدیران ارشد کشور به این موضوع می‌تواند بسیار مؤثر و سازنده باشد.

۲-۲. بررسی کلیات لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ در بخش هواشناسی

بودجه سازمان هواشناسی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۱، رشد حدود ۳۰ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۰ را نشان می‌دهد (جدول ۶) به این ترتیب که از رقم ۴۱۲,۴۳۴ میلیون ریال در سال ۱۳۹۰ به ۵۳۳,۶۹۵ میلیون ریال در سال ۱۳۹۱ افزایش یافته است.

جدول ۶. مقایسه بودجه سازمان هواشناسی کشور در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱

درصد تغییرات بودجه سازمان نسبت به سال ۱۳۹۰	جمع	تملك دارایی‌های مالی	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای	هزینه			سال	ردیف
				جمع	اختصاصی	هزینه عمومی		
۲۹/۴۰	۴۱۲,۴۳۴	۰	۲۶۲,۲۶۸	۱۵۰,۱۶۶	۳۰,۰۰۰	۱۲۰,۱۶۶	۱۳۹۰	۱
	۵۳۳,۶۹۵	۰	۳۵۶,۹۲۳	۱۷۶,۷۷۲	۲۷,۰۰۰	۱۴۹,۷۷۲	۱۳۹۱	۲

مآخذ: لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ و قانون بودجه سال ۱۳۹۰ - ماده واحده.

سازمان هواشناسی کشور دارای چهار برنامه شامل برنامه خدمات هواشناسی، برنامه پژوهش‌های کاربردی، برنامه حمایت از تحقیق و توسعه تجاری و صنعتی و برنامه توسعه علوم طبیعی محض و کاربردی می‌باشد. تمامی این برنامه‌ها رشد اعتباری خوبی داشته‌اند که در این میان برنامه پژوهش کاربردی بیشترین (۳۷۰/۹۷ درصد) و برنامه توسعه علوم طبیعی محض و کاربردی کمترین رشد (۹/۶۷ درصد) رشد را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۷). نکته مثبت قابل توجه در این برنامه‌ها، قرار گرفتن مطالعه پدیده ریزگرد و راهکارهای مقابله با آن از سال ۱۳۹۱ در برنامه حمایت تحقیق و توسعه تجاری و صنعتی می‌باشد که رقم برآورد سال اول آن ۳,۷۱۰ میلیون ریال می‌باشد و پژوهشکده هواشناسی عهده‌دار وظیفه انجام این طرح است که امید است این مطالعه با جدیت از سوی دولت مورد توجه قرار گیرد.

جدول ۷. مقایسه اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای سازمان هواشناسی برحسب برنامه (ارقام به میلیون ریال)

ردیف	عنوان	مصارف						جمع کل	درصد تغییرات لایحه سال ۱۳۹۱ نسبت به قانون سال ۱۳۹۰
		هزینه اختصاصی		تملك دارایی‌های سرمایه‌ای		هزینه‌های عمومی و اختصاصی			
		قانون بودجه سال ۱۳۹۰	لایحه بودجه سال ۱۳۹۱	قانون بودجه سال ۱۳۹۰	لایحه بودجه سال ۱۳۹۱	قانون بودجه سال ۱۳۹۰	لایحه بودجه سال ۱۳۹۱		
۱	برنامه خدمات هواشناسی	۱۰۷,۰۰۰	۱۱۵,۴۸۰	۲۵۹,۸۵۳	۳۵۰,۰۰۰	۷,۵۰۵	۲,۳۳۰	۴۶۷,۸۱۰	۲۴/۹۶
۲	برنامه پژوهش‌های کاربردی	۳,۰۰۰	۲۳,۲۱۰	۰	۰	۲,۴۹۵	۲,۶۷۰	۲۵,۸۸۰	۳۷۰/۹۷
۳	برنامه حمایت از تحقیق و توسعه تجاری و صنعتی	۰	۰	۲,۴۱۵	۶,۹۲۳	۰	۰	۶,۹۲۳	۱۸۶/۶۷
۴	برنامه توسعه علوم طبیعی محض و کاربردی	۱۰,۱۶۶	۱۱,۰۸۲	۰	۰	۲۰,۰۰۰	۲۲,۰۰۰	۳۰,۱۶۶	۹/۶۷
	مجموع	۱۲۰,۱۶۶	۱۴۹,۷۷۲	۲۶۲,۲۶۸	۳۵۶,۹۲۳	۳۰,۰۰۰	۲۷,۰۰۰	۴۱۲,۴۳۴	۲۹/۴۰

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ و قانون بودجه سال ۱۳۹۰ - پیوست ۴.

جدول ۸. عملکرد بودجه هواشناسی طی دوران برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۴-۱۳۸۹) و سال ۱۳۹۰

(ارقام به میلیون ریال)

سال ۱۳۹۰		سال ۱۳۸۹		سال ۱۳۸۸		سال ۱۳۸۷		سال ۱۳۸۶		سال ۱۳۸۵		سال ۱۳۸۴		نام برنامه / طرح
پیش‌بینی عملکرد	مصوب	عملکرد	مصوب	عملکرد	مصوب	عملکرد	مصوب	عملکرد	مصوب	عملکرد	مصوب	عملکرد	مصوب	
۱۱۰,۰۰۰	۱۱۰,۰۰۰	۷۸,۵۹۴	۸۰,۵۶۵	۶۰,۴۱۱	۶۱,۵۳۴	۵۷,۴۵۲	۵۶,۷۹۶	۴۹,۵۲۵	۴۹,۵۲۵	۴۹,۸۶۹	۴۶,۶۲۱	۴۳,۸۰۳	۴۳,۰۱۱	۱. اعتبارات هزینه‌ای ستاد مرکزی
۱۰۷,۰۰۰	۱۰۷,۰۰۰	۷۶,۳۴۹	۷۸,۴۵۵	۵۸,۵۷۷	۵۹,۷۰۰	۵۵,۹۲۴	۵۵,۲۶۸	۴۸,۰۰۰	۴۸,۰۰۰	۴۶,۹۵۳	۴۲,۷۷۲	۴۰,۰۱۳	۳۹,۲۲۱	برنامه خدمات هواشناسی
۳,۰۰۰	۳,۰۰۰	۲,۲۴۵	۲,۱۱۰	۱,۸۳۴	۱,۸۳۴	۱,۵۲۸	۱,۵۲۸	۱,۵۲۵	۱,۵۲۵	۲,۹۱۶	۳,۸۴۹	۳,۷۹۰	۳,۷۹۰	برنامه پژوهش‌های کاربردی
۱۰,۱۶۶	۱۰,۱۶۶	۹,۶۷۴	۹,۶۷۴	۸,۲۷۶	۸,۲۷۶	۷,۶۴۲	۸,۰۰۰	۷,۸۴۴	۸,۰۰۰	۶,۹۷۱	۷,۳۶۳	۵,۲۴۵	۵,۴۴۳	۲. اعتبارات هزینه‌ای پژوهشگاه هواشناسی و اقلیم
۱۰,۱۶۶	۱۰,۱۶۶	۹,۶۷۴	۹,۶۷۴	۸,۲۷۶	۸,۲۷۶	۷,۶۴۲	۸,۰۰۰	۷,۸۴۴	۸,۰۰۰	۶,۹۷۱	۷,۳۶۳	۵,۲۴۵	۵,۴۴۳	برنامه توسعه علوم طبیعی محض و کاربردی
۱۲۰,۱۶۶	۱۲۰,۱۶۶	۸۸,۲۶۸	۹۰,۲۳۹	۶۸,۶۸۷	۶۹,۸۱۰	۶۵,۰۹۴	۶۴,۷۹۶	۵۷,۳۶۹	۵۷,۵۲۵	۵۶,۸۴۰	۵۳,۹۸۴	۴۹,۰۴۸	۴۸,۴۵۴	جمع اعتبارات هزینه‌ای
۱۸۸,۱۱۵	۱۸۸,۱۱۵	۱۷۸,۸۲۷	۱۷۸,۸۲۷	۱۱۲,۳۹۹	۳۱۳,۷۸۴	۱۱۷,۱۰۰	۲۴۹,۴۳۱	۸۳,۷۰۳	۲۰۱,۸۰۵	۵۲,۴۰۷	۱۵۹,۵۳۰	۹۰,۲۰۱	۱۲۱,۶۳۰	۳. طرح توسعه فناوری اطلاعات هواشناسی
۵,۶۳۴	۵,۶۳۴	۶,۳۲۱	۶,۳۲۱	۶,۶۶۲	۹,۵۰۰	۱,۵۰۰	۱,۵۰۰	۱,۱۰۰	۱,۱۰۰	۲,۲۲۵	۲,۲۵۹	۱,۶۵۰	۱,۶۵۰	۴. طرح تأمین تجهیزات و ماشین‌آلات
۶۶,۱۰۴	۶۶,۱۰۴	۷۹,۱۲۷	۷۹,۱۲۷	۵۴,۳۱۶	۷۰,۰۰۰	۵۰,۰۰۰	۵۰,۰۰۰	۸,۸۵۰	۱۵,۰۰۰					۵. بهسازی و نوسازی ایستگاه‌ها و مراکز هواشناسی
۲,۴۱۵	۲,۴۱۵	۱,۰۹۵	۲,۷۱۰	۲,۴۴۸	۲,۴۴۸	۳,۷۵۰	۵,۰۰۰	۱,۶۷۶	۵,۰۰۰	۸۲۵	۱,۶۲۰	۵۵۷	۱,۰۶۰	۶. تعمیرات اساسی و خرید تجهیزات و ماشین‌آلات
۲۶۲,۲۶۸	۲۶۲,۲۶۸	۲۶۵,۳۷۰	۲۶۶,۹۸۵	۱۷۵,۸۲۵	۳۹۵,۷۳۲	۱۷۲,۳۵۰	۳۰۵,۹۳۱	۹۵,۳۲۹	۲۲۲,۹۰۵	۵۵,۴۵۷	۱۶۳,۴۰۹	۹۲,۴۰۸	۱۲۴,۳۴۰	جمع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای
۳۸۲,۴۳۴	۳۸۲,۴۳۴	۳۵۳,۶۳۸	۳۵۷,۲۲۴	۲۴۴,۵۱۲	۴۶۵,۵۴۲	۲۳۷,۴۴۴	۳۷۰,۷۲۷	۱۵۲,۶۹۸	۲۸۰,۴۳۰	۱۱۲,۲۹۷	۲۱۷,۳۹۳	۱۴۱,۴۵۶	۱۷۲,۷۹۴	جمع کل

جدول ۸ پیوست اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ستاد مرکزی سازمان هواشناسی کشور و پژوهشکده‌های هواشناسی و اقلیم‌شناسی را طی دوران برنامه چهارم توسعه و سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد و در آن اعتبارات مصوب هر سال با عملکرد اعتبارات همان سال مقایسه شده است. همان‌گونه که در این جدول مشاهده می‌شود اعتبارات هزینه‌ای ستاد مرکزی شامل دو برنامه خدمات هواشناسی و پژوهش‌های کاربردی می‌باشد.

برنامه خدمات هواشناسی شامل فعالیت‌هایی از جمله راهبری سیستم‌های هواشناسی و پشتیبانی، تبادل، تولید، پردازش و انتشار اطلاعات هواشناسی، آموزش غیررسمی کارکنان، نظارت بر خدمات هواشناسی و سیاستگذاری و برنامه‌ریزی خدمات هواشناسی می‌باشد و اهم فعالیت‌های برنامه پژوهش‌های کاربردی عبارت است از: پژوهش و مطالعه کاهش آثار بلایای جوی و اقلیمی و دریایی، پژوهش و مطالعه فیزیکی آماری و مدلسازی عددی در زمینه‌های مختلف هواشناسی کاربردی، پژوهش و مطالعه محیطی و اقلیمی، پژوهش در ارتباط با بازیافت داده و اطلاعات، حمایت از پایان‌نامه‌های دکتری و کارشناسی ارشد مرتبط و مقالات علمی و مشارکت در همایش‌های علمی و چاپ کتب مرتبط از جمله طرح ستاد مرکزی و پژوهشکده دو طرح «توسعه فناوری اطلاعات هواشناسی» به شماره طبقه‌بندی ۱۰۴۰۷۰۰۱ و «بهسازی و نوسازی ایستگاه‌ها و مراکز هواشناسی» به شماره طبقه‌بندی ۱۰۴۰۷۰۰۷ در سطح ملی انجام می‌شود و دو طرح باقیمانده مربوط به تأمین تجهیزات مورد نیاز ستاد مرکزی و پژوهشکده هواشناسی می‌باشد.

لازم به ذکر است که طرح‌های مورد اشاره جهت حفظ یا ارتقای سازمان هواشناسی کشور در حد استانداردهای سازمان هواشناسی جهانی (WMO) در حال اجراست و برای مقابله با پدیده‌های مخربی همچون گردوغبار و ریزگردها، تغییر اقلیم کشور و منطقه، پدیده خشکسالی نیاز به تجهیزات خاص هواشناسی و تهیه مدل‌های مورد نیاز پیش‌بینی و رصد این عوامل و سایر امکانات می‌باشد که تا به حال اعتبارات لازم در قالب اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای یا اعتبارات هزینه‌ای متناسبی با حجم مأموریت‌های مذکور نداشته است.

نکته قابل تأمل دیگری که در مورد برخی از برنامه‌ها و طرح‌های مندرج در لایحه بودجه سال ۱۳۹۱، به چشم می‌خورد، آن است که پروژه‌های مطالعاتی که نتایج آن پیش‌نیاز طرح‌های اجرایی دیگر است مانند طرح مطالعات امکان‌سنجی بارورسازی ابرها، که در این مورد از سال ۱۳۷۸ شروع شده و همچنان ادامه دارد، روشن نیست این طرح‌ها اجرایی است یا مطالعاتی. همچنین به نظر می‌رسد که هماهنگی لازم با سازمان هواشناسی کشور که متولی مباحث مطالعاتی هوا و جو می‌باشد، صورت نگرفته است.

جمع‌بندی

مهمترین سند سیاستگذاری سالیانه دولت که دارای ابعاد وسیع اقتصادی، اجتماعی و حقوقی کشور می‌باشد، بودجه است. در نتیجه بودجه‌ریزی، تهیه و ارائه نظام اطلاعاتی آن جهت مقاصد مدیریت بخش عمومی، از اهمیت بسزایی برخوردار است.

از طرف دیگر، محیط زیست به‌عنوان سرمایه ملی و میراث ارزنده هر کشوری محسوب می‌شود. با توجه به جایگاه ویژه محیط زیست در قوانین کشور مخصوصاً قانون اساسی، میزان توفیقات مسائل محیط زیست و عوامل زیست‌محیطی کشور، علیرغم رشد تخصیص اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای طی دو سال اخیر، فاقد وضعیت با ثبات و سازمان‌یافته‌ای است، زیرا الزامات زیست‌محیطی در نظام برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی کشور تاکنون جایگاه واقعی خود را نیافته و در برنامه‌های توسعه و بودجه‌های سالیانه، ملاحظات زیست‌محیطی به‌صورت واقعی در متن برنامه‌ها و بودجه سنواتی ملحوظ و به اجرا در نمی‌آید. یکی از دلایل اثبات این امر نتایج گزارش بررسی شاخص عملکرد محیط زیست توسط مرکز سیاستگذاری و قوانین دانشگاه ییل^۱ می‌باشد که نشان می‌دهد ایران از میان ۱۳۲ کشور جهان با کسب نمره ۴۲/۷۳ در مقام ۱۱۴ جهان قرار گرفته است، این در حالی است که در سال ۲۰۱۰ با کسب نمره ۶۰ در مقام ۷۸ جهان و در سال ۲۰۰۸ میلادی با نمره ۷۶/۹ در رتبه ۶۷ جهان قرار داشته است.

لازم به‌ذکر است که در بحث اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی، به‌دلیل عدم تخصیص بودجه مصوب شده به بخش محیط زیست و گنجاندن آن در بخش‌های غیرمرتبط، به‌نظر می‌رسد افزایش اعتبارات استانی در این بخش، نه‌تنها کمک شایانی به این بخش نخواهد کرد، بلکه این مسئله به یک معضل در بحث بودجه فصل محیط زیست تبدیل شده است.

ازسوی دیگر، انطباق مواد قانون برنامه پنجم توسعه با لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ نشان می‌دهد که به‌دلیل ابهاماتی که در ردیف‌های بودجه‌ای این بخش وجود دارد، بسیاری از طرح‌ها و اهداف کلانی را که در این برنامه دیده شده بود در این لایحه جایگاه مشخص و واضحی را دارا نمی‌باشند. با توجه به ارزیابی که درخصوص این لایحه با قانون برنامه پنجم توسعه صورت گرفته است می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که یکی از عمده ضعف‌های مباحث کلان زیست‌محیطی عدم تخصیص و اولویت‌بندی صحیح برنامه‌ها و بودجه‌های تخصیص‌یافته در این زمینه است. لازم به‌ذکر است که برخی از طرح‌های مرتبط با فصل محیط زیست از ۲۰ سال گذشته شروع شده است و در طی این سال‌ها نیز نتیجه متناسب با بودجه اختصاص‌یافته برای این طرح‌ها حاصل نشده است.

1. Environmental Performance Index, 2012, Yale Center for Environmental Law & Policy, Yale University (EPI), 2012.

از جمله پیامدهای اصلی عدم تعیین و تخصیص اعتبارات لازم در این بخش می‌توان به وقفه در اجرای مصوبات استانی هیئت دولت، تأخیر در پرداخت و تصفیه حساب قراردادهای طرح‌ها و متقبل شدن هزینه تعدیل قراردادهای، هزینه‌های زیان‌آور در بخش پروژه‌های عمرانی منجر به متوقف شدن امکانات حفاظتی ناشی از هدفمند شدن یارانه‌ها در سال ۱۳۸۹، عدم تخصیص اعتبار به‌منظور پیشگیری از عواقب خشکسالی در محیط زیست استان‌های آسیب‌دیده، متوقف ماندن فعالیت طرح‌ها و عدم دسترسی به اهداف طرح‌ها اشاره کرد.

اما در بخش هواشناسی، با وجود رشد ۳۰ درصدی اعتبارات سازمان هواشناسی کشور، اشکال اساسی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ عدم توجه کافی به اولویت‌ها و برنامه‌های مورد نیاز شرایط حال حاضر کشور در این بخش می‌باشد. همان‌گونه که در این گزارش نیز به آن پرداخته شد، بروز پدیده‌های اقلیمی به‌ویژه خشکسالی‌های شدید و گسترده در کشور زیاد است و آسیب‌های بسیاری را هر ساله بر پیکره اقتصادی - اجتماعی بخشی از کشور تحمیل می‌کند. وقوع این رویدادها، فعالیت‌های اقتصادی وزارتخانه‌های مختلف به‌ویژه وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نیرو، وزارت کشور و سازمان محیط زیست را تحت تأثیر قرار می‌دهد. با این حال تاکنون در کشور به این مهم کمتر پرداخته شده است و همچون گذشته نگرش مدیریت بحران در برخورد با این پدیده‌ها در دستور کار برنامه‌ریزان ملی و منطقه‌ای قرار دارد. درحال حاضر برخلاف بسیاری کشورها برنامه و ردیف خاصی برای رویارویی و کاهش آسیب‌های برآمده از تغییر اقلیم تدوین و یا به اجرا در نیامده است.

پیشنهادها

مهمترین پیشنهادهای این گزارش در قالب دو بخش اصلی شامل محیط زیست و هواشناسی به شرح ذیل می‌باشد:

۱. اهم پیشنهادها در بخش محیط زیست

- توجه لازم به صندوق ملی محیط زیست، در راستای اجرای بند «ب» ماده (۶۸)^۱ قانون برنامه

---

۱. ماده (۶۸) قانون برنامه چهارم توسعه: به دولت اجازه داده می‌شود، با رعایت اصول هفتاد و دوم و هشتاد و پنجم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برای تقلیل آلاینده‌های وارد به محیط زیست و تخریب آن «صندوق ملی محیط زیست» وابسته به سازمان حفاظت محیط زیست را تأسیس کند. منابع مورد نیاز صندوق یاد شده برای انجام فعالیت‌های مذکور از طریق کمک‌های بخش غیردولتی داخلی و خارجی تأمین می‌گردد. اساسنامه صندوق ملی محیط زیست مشترکاً توسط سازمان حفاظت محیط زیست، وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

چهارم توسعه مصوب مجلس مورخ ۱۳۸۳/۶/۱۱ و بند «۲» ماده (۱۸۷)^۱ قانون برنامه پنجم توسعه مصوب مجلس مورخ ۱۳۸۹/۱۰/۱۵.

- تکمیل و اجرای کامل تعهدات مصوبات دور دوم و سوم سفرهای استانی هیئت وزیران از محل اعتبار طرح‌های مربوط به سفرهای رئیس‌جمهور و پیش‌بینی اعتبار اجرای آن در بودجه سنواری کشور.

- آموزش، پژوهش و کاربرد فناوری اطلاعات در ارتقا و حفظ محیط زیست کشور در راستای سیاست ترویجی و فرهنگسازی در راستای اجرایی شدن ماده (۱۸۹)^۲ قانون برنامه پنجم توسعه.

- توجه لازم جهت استقرار روش‌های آلی بازیافت در شهرهای بزرگ، شهرهای ساحلی و حاشیه تالاب‌ها در راستای اجرای ماده (۱۹۰)^۳ قانون برنامه پنجم.

- توجه لازم جهت تکمیل سیستم‌های خنثی‌سازی، بی‌خطر سازی و در نهایت دفع کلیه پسماندهای بیمارستانی، عفونی و... در راستای اجرای بند «الف» ماده (۱۹۳)^۴ قانون برنامه پنجم توسعه.

- تکمیل شبکه فاضلاب کلیه دانشگاه‌ها و بیمارستان‌های تحت پوشش با تأکید بر شهرهای بزرگ.

۱. ماده (۱۸۷) قانون برنامه پنجم توسعه:

الف) به دولت اجازه داده می‌شود به منظور حفاظت، احیا و بهره‌برداری پایدار از محیط زیست، منابع طبیعی و تنوع زیستی حداکثر تا پایان سال دوم برنامه نسبت به موارد زیر اقدام قانونی انجام دهد:

۲. اصلاح اساسنامه «صندوق ملی محیط زیست»

تبصره «۱» - قوه قضائیه، نهادهای نظامی و انتظامی و شهرداری‌ها همکاری کامل با دولت برای تحقق مفاد این ماده را خواهند داشت.

تبصره «۲» - سازمان حفاظت محیط زیست، مناطق ساحلی و دریایی با حساسیت بالای زیست‌محیطی را شناسایی و اعلام نماید.

تبصره «۳» - آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط سازمان حفاظت محیط زیست با همکاری وزارتخانه‌های نیرو، مسکن و

شهرسازی و جهاد کشاورزی و معاونت تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

۲. ماده (۱۸۹) قانون برنامه پنجم توسعه: سازمان حفاظت محیط زیست مکلف است:

الف) در راستای ارتقای آگاهی‌های عمومی و دستیابی به توسعه پایدار به منظور حفظ محیط زیست و با تأکید بر گروه‌های

اثرگذار و اولویت‌دار از ابتدای برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه اجرایی مربوط را با پیشنهاد شورای عالی حفاظت محیط زیست به تصویب هیئت‌وزیران برساند. کلیه دستگاه‌های ذیربط، رسانه‌های دولتی و صداوسیما جمهوری اسلامی ایران ملزم به اجرای برنامه‌های آموزشی بدون دریافت وجه موضوع این ماده قانونی می‌باشند.

ب) نظام اطلاعات زیست‌محیطی کشور را در سطوح منطقه‌ای، ملی و استانی تا پایان سال اول برنامه پنجم ایجاد نماید تا زمینه

پایش، اطلاع‌رسانی و ارزیابی زیست‌محیطی فراهم گردد. دستگاه‌های ذیربط مکلفند در تدوین و اجرایی نمودن این نظام همکاری نمایند.

۳. ماده (۱۹۰) قانون برنامه پنجم توسعه: کلیه دستگاه‌های اجرایی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی موظفند جهت کاهش اعتبارات هزینه‌ای دولت، اعمال سیاست‌های مصرف بهینه منابع پایه و محیط زیست برای اجرای برنامه مدیریت سبز شامل مدیریت مصرف انرژی، آب، مواد اولیه و تجهیزات (شامل کاغذ)، کاهش مواد زاید جامد و بازیافت آنها (در ساختمان‌ها و وسایط نقلیه) طبق آیین‌نامه‌ای که توسط سازمان حفاظت محیط زیست و معاونت با همکاری دستگاه‌های ذیربط تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید اقدام نمایند.

۴. الف) شهرداری شهرهای بالای دویست هزار نفر جمعیت و شهرهای ساحلی و شهرهای حاشیه تالاب‌های داخلی در راستای مدیریت پسماند شهری موظفند تا پایان سال چهارم برنامه، پسماندهای خود را با روش‌های نوین و فناوری‌های جدید با اولویت روش‌های آلی (ارگانیک) از قبیل کرم پوسال (ورمی کمپوست) بازیافت نمایند. از سال پایانی برنامه، هرگونه دفن پسماندها در این‌گونه شهرها مطلقاً ممنوع است.

۲. اهم پیشنهادات در بخش هواشناسی

در اجرای ماده (۱۰)^۱ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب ۱۳۸۰، پیشنهادات زیر در سه بخش تغییر اقلیم، خشکسالی و ریزگرد مستلزم توجه جدی از سوی قانونگذار در لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ است که به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

• پایش و سازگاری با تغییر اقلیم در کشور:

طرح جامع پایش‌بینی فصلی کشور

هدف: ارائه پایش‌بینی فصلی دینامیکی بدون نیاز به مراکز بین‌المللی پایش‌بینی فصلی.

برنامه‌های کوتاه‌مدت در این زمینه: پایش‌بینی چندگانه وزنی^۲ از خروجی داده‌های GPV^۳ مدل‌های پایش‌بینی فصلی: مطالعه مدل‌های پایش‌بینی اقلیمی، صحت‌سنجی نتایج هرکدام از مدل‌ها، تهیه مدل وزنی نهایی.

برنامه‌های میان‌مدت در این زمینه: ریزمقیاس‌نمایی دینامیکی در مقیاس منطقه‌ای با اخذ داده‌های شرایط مرزی از یک مدل جهانی پایش‌بینی فصلی: اخذ داده‌های شرایط مرزی، بررسی سازگاری داده‌ها، برنامه‌نویسی و اجرای موردی، مدل نهایی عملیاتی.

برنامه‌های بلندمدت در این زمینه: اجرای مدل جهانی پایش‌بینی فصلی و ریزمقیاس‌نمایی دینامیکی آنها: ظرفیت‌سازی شامل تربیت نیروی متخصص و سخت‌افزار، مطالعات کاربردی و انجام فرآیند داده‌گذاری داده‌ها، اجرای آزمایشی مدل گردش عمومی و مطالعات مربوطه، مدل عملیاتی پایش‌بینی اقلیمی.

• مدیریت پایش‌آگاهی، مقابله و سازگاری با پدیده خشکسالی:

۱. ارتقای زیرساخت‌های سامانه جامع پایش خشکسالی: شامل دیدبانی‌های سطح زمین، دیدبانی‌های فرازمینی.

۲. ایجاد سامانه جامع پایش خشکسالی: شامل مطالعه و ارزیابی شاخص‌های موجود در رابطه با پایش خشکسالی، طراحی و ایجاد سامانه جامع پایش خشکسالی.

۳. ایجاد سامانه جامع پایش‌آگاهی خشکسالی: شامل مطالعه و امکان‌سنجی ایجاد سامانه جامع پایش‌آگاهی خشکسالی، خرید سخت‌افزار، نرم‌افزار و داده‌های مورد نیاز، طراحی مدل واسط سامانه جامع پایش‌آگاهی.

۴. ایجاد سامانه اطلاع‌رسانی و خدمات عامه: شامل مطالعه و نیازسنجی مرکز اطلاع‌رسانی

---

۱. ماده (۱۰) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت: به دولت اجازه داده می‌شود برای پایش‌آگاهی‌ها، پیشگیری، امدادسانی، بازسازی و نوسازی مناطق آسیب‌دیده از حوادث غیرمترقبه از جمله سیل، زلزله، سرمازدگی، تگرگ، طوفان، پیشروی آب دریا، آفت‌های فراگیر محصولات کشاورزی و اپیدمی‌های دامی، اعتبار مورد نیاز را در لوائح بودجه سالیانه منظور نماید.

2. Multi-Model Weighting Prediction

3. Grid Point Value

خودکار هواشناسی و ایجاد مرکز اطلاع‌رسانی خشکسالی.

۵. ظرفیت‌سازی و ایجاد آمادگی در جامعه: شامل نیازسنجی کاربران عمومی و تخصصی، ایجاد زیرساخت ظرفیت‌سازی، آموزش همگانی و ترویج.

۶. ایجاد سامانه جامع مدیریت ریسک خشکسالی: شامل طراحی سامانه تحلیل اطلاعات و داده‌های پایه، طراحی سامانه مدیریت خطرپذیری خشکسالی.

● مدیریت پیش‌آگاهی، مقابله و سازگاری با پدیده گردوغبار (برنامه پنج‌ساله):

دیدبانی از سطح زمین برای پایش و مدیریت داده، تجهیز فرودگاه‌ها به سامانه‌های ویژه اندازه‌گیری دید (RVR) برای امنیت پروازها، تجهیز شبکه راداری سازمان هواشناسی کشور به نرم‌افزار سنجش پدیده گردوغبار، ایجاد شبکه لیدار.

ایجاد پایگاه داده و اطلاعات مربوط به گردوغبار (در سطح استانی، ملی و منطقه‌ای) و ارتقای

سامانه سوئیچ برای انتقال داده‌ها.

منابع و مآخذ

۱. لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ و قوانین بودجه سال‌های گذشته.
۲. گزارش ارزیابی عملکرد سازمان محیط زیست در طی سال‌های برنامه چهارم توسعه، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۸.
۳. گزارش بررسی عوامل خشکسالی‌های اخیر در کشور با تأکید بر الزامات و مدیریت کارآمد، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۰.
۴. گزارش اظهارنظر کارشناسی در مورد طرح انتقال آب به دریاچه ارومیه از خشک شدن، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۰.
۵. گزارش‌های منتشر شده توسط سازمان محیط زیست.
۶. قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۲۷۶

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۱ کل کشور ۳۶. محیط زیست و هواشناسی

نام دفتر: مطالعات زیربنایی (گروه آب و محیط زیست)

تهیه و تدوین‌کنندگان: علی مریدنژاد، الهه سلیمانی، جمال محمدولی سامانی

ناظران علمی: حسین صفایی، محسن صمدی

متقاضی: کمیسیون برنامه و بودجه و محاسبات

ویراستار تخصصی: ———

ویراستار ادبی: ———

واژه‌های کلیدی:

۱. لایحه بودجه سال ۱۳۹۱

۲. محیط زیست

۳. هواشناسی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰/۱۲/۱۳